

## СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Генчо Василев Вълчев

относно дисертационен труд на тема  
**„ФОРМИРАНЕ НА НАГЛАСИ У ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНИЯ УЧИТЕЛ  
КЪМ ДЕЦА С УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ ”**

за придобиване на образователна и научна степен „Доктор”  
в област на висше образование 1. Педагогически науки,  
професионално направление 1.2 Педагогика (*Специална педагогика -  
Педагогика на деца с интелектуална недостатъчност*)

Докторант: **Лилия Чавдарова Кисьова**

Научен ръководител: **проф. д-р Катерина Караджова**

### Административни маркери

Със заповед № РД38-85/27.01.2020г. на ректора на СУ „Св.Климент Охридски“ съм определен за член на научно жури и изготвяне на становище по процедурата за защита на дисертационен труд на тема „Формиране на нагласи у общообразователния учител към деца с умствена изостаналост“, разработен от Лилия Чавдарова Кисьова, редовен докторант по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика – Педагогика за деца с интелектуална недостатъчност), с научен ръководител проф. д-р Катерина Каролова Караджова, за присъждане на образователната и научна степен „доктор”.

Представеният за оценяване и изработване на становище комплект материали е във формат и със съдържание, съответстващи на ЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав на СУ „Св.Климент Охридски”. Освен дисертационния труд са приложени 6 публикации по темата на дисертационното изследване и Автореферат.

### Актуалност и дисертабилност на проблематиката

Осигуряването на оптимални условия за социална и образователна интеграция на децата със специални образователни потребности (в частност на децата с умствена изостаналост) е базисен не само за самите деца със СОП, но и за цялостния комплекс от професионални и личностни взаимоотношения в образователната система, детерминирани от нагласите на човешкия фактор в подкрепящата среда. Изграждането на високофункционална подкрепяща среда е основен проблем на образователната система. Поливалентността на потребностите на децата с умствена изостаналост, детерминирани от спецификата и обема на личните им ресурси, поставя пред общообразователния учител изискване за комплексност на подходите и координация на стратегиите за приобщаване и адаптация на тази група деца, не само като част от образователната система, но и като част от ресурса на обществото въобще. В

този контекст актуалността на темата и нейната дисертабилност са извън съмнение (за мен).

### **Познаване на проблематиката**

Докторантът Лилия Кисьова демонстрира добра информираност и познаване на базисната и актуалната научната проблематика още в Първа глава на дисертационния труд. Тук са структурирани четирите основни направления, върху които е изградена концепцията на изследването:

- 1) Особенности в развитието на деца с умствена изостаналост;
- 2) Съвременни стратегии за обучение, развитие и социализация на децата с умствена изостаналост;
- 3) Нормативна уредба за обучение на деца със специални образователни потребности;
- 4) Специфики на взаимодействията в екипа за подкрепа на личностното развитие в контекста на обучението и социализацията на деца с умствена изостаналост.

Доброто познаване на Европейската и националната нормативна база и административно-организационните параметри на процеса на интегрирано обучение на деца със специални образователни потребности е обвързано с достатъчни компетенции в областта на иновациите в специалното образование и тяхното прилагане в теоретичен и практически аспект.

Подходът към селектиране, систематизиране и анализ на научната информация показва познаване на конкретната проблематика, както и формирани умения за работа с източници на научна информация.

### **Параметри на дисертационната разработка**

Дисертационния труд е с класическа структура и е оформен при спазване на нормативните изисквания в Закона за развитие на академичния състав в Република България. Състои се от уводна част (Въведение в проблема), четири основни обособени части (глави), като в третата са включени изводи и препоръки, приноси, заключение, библиография и приложения. Като отделна субструктура е добавена декларация за оригиналност на труда.

Списъкът на литературните източници е внушителен (109) и включва 92 заглавия (авторски разработки и нормативни документи) и 17 източника от интернет. Към дисертационния труд са добавени 2 приложения, които включват част от инструментариума на изследването и материали, свързани с процедурата на изследването. В структурно отношение дисертацията е логично построена и добре балансирана.

### **Методика и организация на изследването**

Дизайнът на изследователската програма е представен във Втора глава на дисертационната разработка. Ясно е дефинирана предметно-обектната област на изследването. Коректно е формулирана целта на изследването, съобразно спецификата на темата и предметно-обектната област. Декларираните 14 изследователски задачи (според мен твърде детайлно) са детерминирани от поставената цел и ясно очертават параметрите на изследването. Целите и задачите са логично аргументирани, кореспондират с представената хипотеза и определят акцентите на изследователската програма. Имам забележки към точността и стилистиката на формулировките, но те са към формата, а не към

съдържанието на изложението (и вероятно са свързани с лични предпочитания към формата на такъв текст).

Изследователската програма е детайлно представена и в конструктивен план е разработена в схема от пет стъпки:

- 1) Проучване на информационни източници по темата на изследването;
- 2) Провеждане на анкета за изследване на нагласите на общообразователните и ресурсните учители за обучението на ученици с умствена изостаналост;
- 3) Провеждане на обучение на общообразователните учители за разясняване на идеите на приобщаващото образование и работа с ученици с умствена изостаналост;
- 4) Провеждане на анкета за изследване на нагласите на общообразователните учители след провеждане на обучението;
- 5) Използване на математико-статистически методи за обработка и сравнение на данните от изследванията.

Групата на изследваните лица е коректно селектирана, съобразно целта и задачите на изследването.

Инструментариума е разработен в съответствие с основните детерминанти на изследователската програма (цел, задачи, хипотеза) и кореспондира с декларираните изследователски методи.

Анализът на резултатите от изследването е представен в Трета глава. Диференциацията на акцентните направления на анализа е съобразно заложената хипотеза. Резултатите от анализа на данните са представени в табличен вид, онагледени са чрез диаграми, което е допълнителен плюс към достоинства на разработката. Интерпретацията на данните и направените обобщения доказват заложената хипотеза. При диференцирания анализ на данните по посока на хипотезите са изведени обобщения с практическа стойност за педагогическата практика. Препоръчвам на докторанта да обърне повече внимание на интерпретацията и дискусията на получените резултати от изследователските процедури (особено по посока на нагласите).

#### **Приноси на дисертационния труд**

Приносите на дисертационния труд на Лилия Кисьова са с комплексен характер:

- 1) към научната теория по два проблема: стратегии за приобщаващо образование на децата със специални образователни потребности (умствена изостаналост) и свързаните с този процес нагласи на приобщаващата среда (в случая общообразователни и ресурсни учители);
- 2) приноси с практико-приложен характер в тези две направления.

Приемам валидността на четирите приноса, формулирани от докторанта.

Искам да отбележа, че при формулиране на приносите на дисертационния труд докторантът Лилия Кисьова е била обективна и не е преувеличила достоинства на дисертацията.

#### **Публикации по темата на дисертационния труд**

Представени са 6 публикации по темата на дисертационния труд. Съдържанието на публикациите е в съответствие с проблемните области,

обхванати в разработката. По този показател нормативните изисквания са изпълнени.

### **Оценка на Автореферата**

Авторефератът е във формат и със съдържание, които отговарят на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на СУ. Съдържанието му точно отразява представения дисертационен труд.

### **Препоръки**

Препоръчвам на докторанта да обърне повече внимание на стила на изразяване и точността на формулировките (отдавам недостатъците на липсата на достатъчно опит).

### **Заключение**

Оценката ми на представения дисертационен труд се базира на следните маркери:

1. Съответствие с регламентите на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ. – *Представения труд и публикации съответстват на нормативните изисквания.*

2. Приноси. - *Научните резултати, постигнати в дисертационния труд са значими за специалнопедагогическата теория и практика.*

3. Дизайн. – *Структурирането на съдържанието и оформлението са извършени съобразно изискванията за труд от такова естество.*

Докторантът Лилия Кисьова притежава необходимите теоретични знания и професионални умения по научна специалност Специална педагогика и демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване. Това ми дава основание да предложа на уважаемото Научно жури да даде положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „доктор” на СУ „Св. Климент Охридски” в областта на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (*Специална педагогика*) на Лилия Кисьова.

04.04.2020 г.  
гр. Бургас

Автор на становището:.....

Доц.д-р Генчо Вълчев